

ВКЛАД Є.Й. СІЦІНСЬКОГО У ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ПІВДЕННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У драматичній історії нашого народу є величні постаті, яких ніколи не огорне темінь забуття, які завжди будуть з Україною, попри лихоліття і незгоди, байдужість і духовне зuboжіння. До них насамперед слід віднести Євфимія Сіцинського, в особі якого українська наука має справжнього знавця української історії, мистецтва, церковної архітектури, етнографії, археології, краєзнавства, бібліографії і музейної справи. Небагато знайдеться діячів, які могли б зрівнятися з ним широтою світогляду, багатогранністю інтересів, незгасною жадобою до творчості. Його ім'я тісно пов'язане з діяльністю вітчизняних діячів, які визначали феномен українського національного відродження наприкінці ХІХ – на поч. ХХ ст., його особистість, яка відіграла видатну роль в українській історії, і досі недостатньо вивчена, громадська і наукова діяльність сповнена суперечливих свідчень сучасників і протилежних оцінок, його роль як історіографа і бібліографа ще й досі залишається мало званою.

Велика наукова спадщина Є. Сіцинського впливала і впливає не на одне покоління дослідників України, йому присвячено науково-краєзнавчий, Всеукраїнський та Міжнародний наукові форуми, про нього написано біля 300 праць, статей, спогадів, проте окремі напрями його діяльності, через відсутність монографічних та дисертаційних робіт, і досі залишаються не дослідженими та мало вивченими. Нами вперше висвітлено вклад Є. Сіцинського у вивчення історії південних регіонів України, хоча до їх історії він звертався неодноразово. Підтвердженням цьому є його статті-рецензії на праці відомих дослідників історії Південної України, видрукувані в „Літературно-Науковому Віснику” (ЛНВ) і „Записках НТШ”.

Євфимій Сіцинський народився 15 жовтня 1859 р. в с. Мазники Летичівського повіту Подільської губернії (тепер Деражнянського р-ну Хмельницької обл.) в родині, де батько, дід і прадід були священиками. Закінчив Кам'янецьке духовне училище, Подільську духовну семінарію та Київську духовну академію із ступенем кандидата богослов'я. У 1889 р. став членом, а в 1890 р. – секретарем Подільського єпархіального історико-статистичного комітету, в 1903 р. – головою організованого на його базі Подільського церковного історико-археологічного товариства, авторитетного і визнаного наукового осередку, і залишався ним до його самоліквідації в 1920 р. З 1902 р. –

законоучитель середнього технічного училища та жіночої гімназії, в 1917-1918 рр. служив у Подільській народній управі у видавничому відділі. В 1918 р. був одним із активних засновників першого українського університету, помічником бібліотекаря, приват-доцентом на кафедрі археології й історії мистецтва, проте у 1922 р. звільнений як колишній “церковник”. За наукові заслуги був обраний дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка (Львів), Церковно-історичного і археологічного при Київській духовній академії історичного товариства Нестора-літописця (Київ), Київського товариства старожитностей і мистецтв, Всеукраїнської Археологічної Комісії, історичної Секції ВУАН, членом-кореспондентом Московського археологічного, почесним членом Кам’янець-Подільського наукового при ВУАН, Тульчинського краєзнавчого та багатьох інших товариств, брав активну участь в Археологічних з’їздах. Є.Й. Сіцинський як активний член Старої Української Громади на Поділлі разом з іншими представниками прогресивної інтелігенції в квітні 1906 р. організував Подільське Українське товариство “Просвіта”, був редактором часописів “Подольские епархиальные ведомости”, “Православная Подолия”, “Подолия”, “Трудов Подольского епархиального историко-статистического комитета” (1893, 1897), “Трудов Подольского церковного историко-археологического общества” (1904, 1911, 1916). Помер Євфимій Йосипович 7 грудня 1937 р. [1]. У творчому доробку Є.Й. Сіцинського понад 250 наукових праць та біля 150 статей-рецензій на більш ніж 1150 історико-краєзнавчих та етнографічних статей з різних видань усієї Росії, присвячених археології, історії, релігії, мистецтву, архітектурі, етнографії, фольклору України. Він один з тих небагатьох людей, якого природа обдарувала винятковим талантом не в одній, а в декількох ділянках, він був визначним істориком, етнографом, археологом, краєзнавцем, мистецтвознавцем, бібліо- й історіографом, просвітителем.

Нами у фондах ЦДІА України, м. Львів (ЦДІАУЛ), виявлені рукописи опрацьованих Євфимієм Сіцинським 15 статей із 29 журнальних номерів: „Известия Императорской Археологической Комиссии” (ИИАК), „Екатеринославские епархиальные ведомости” (ЕЕВ), „Херсонские епархиальные ведомости” (ХЕВ), „Таврические епархиальные ведомости” (ТЕВ), „Православный Собеседник”, „Известия Таврической Ученой Архивной Комиссии” (ИТУАК), на підставі яких ним були видруковані статті-рецензії в “ЛНВ”, що був аж до початку Першої світової війни найвизначнішим літературно-науковим журналом і відігравав важливу роль у єднанні всіх культурних сил поділеної чужими державними кордонами України. А також було виявлено 12 його маловідомих статей-рецензій, видрукованих в рубриці “Наукова хроніка” “Записок НТШ” – періодичному журналі, присвяченому питанням української історії, філології й

етнографії. З “ЗНТШ” співпрацювали усі визначні українські вчені, українознавці, що лише підтверджує високий рівень наукового опрацювання Є. Сіцинським матеріалів з історії південних регіонів України. Під час вивчення цих матеріалів встановлено, що ним опрацьовано для “Записок” 32 статті із 80 журнальних номерів „ИИАК”, „ЕЕВ”, „ХЕВ”, „ТЕВ”, „Таврический Церковно-общественный Вестник”, „ИТУАК”. Саме завдяки Є.Й. Сіцинському збережено відомості майже п’яти десятків публікацій, які так і залишилися б невідомими для сучасних дослідників минулого України. Він добре розумів, що певною мірою зрусіфікований український читач не завжди може знайти та отримати необхідну літературу, тому всі ці історичні та етнографічні праці і сьогодні варті уваги та мають дуже велику цінність, в них стисло подано відомості про історію українського народу та церкви на Півдні України, імена та історико-хронологічні дати. Ці бібліографічні огляди Є. Сіцинського, були і залишаються невичерпним джерелом відомостей з питань української історії та краєзнавства, і тому він, безперечно, заслуговує на те, щоб його вважали історіо- й бібліографом української історичної літератури. Враховуючи важливість для української історіографії виявлених нами рецензій, видрукованих Є. Сіцинським у 1895-1908 рр. в „ЛНВ” і „ЗНТШ”, та з метою їх введення в науковий обіг подаємо їх перелік повністю за роками видання, зберігаючи мову автора:

Греков В. Начало единоверия в русской церкви, положенное преосв. Никифором Феотоки в слободе Знаменке, бывшего Екатеринославского Наместничества; Письма А.С. Стурдзы к его духовнику, протоиерею М.К. Павловскому; По вопросу 100-летия церкви в селе Штеровке Славяносербского уезда (1895) [2].

Знаменский. Столітте св. Церкви в містечку Котовці Новомосковського повіту Катеринославської єпархії; Столітте Успенської церкви м. Катеринослава (1896) [3].

Коротков (Корольков) К. Законодательные меры в царствовании Екатерины II по отношению к расколу и сектантству (1897) [4].

Колосов П. Новогеоргиевский единоверческий Воскресенский приход. К столетию его открытия; Флоровский В. Краткий исторический очерк о построении единоверческой Одесской Покровской церкви; Шаровский М. Исторические сведения о священнослужителях и благотворителях Одесской Покровской церкви (1898) [5].

Материалы по истории южнорусского письма в XV-XVIII вв., изданные Киевской комиссией для разбора древних актов; П.А.Т. Одесская Старокладбищенская церковь (1899) [6].

Дородницын А. К программе Историко-статистического описания Екатеринославской Епархии; Сорокин Г. Исчезнувшие села Новороссийского края; Филиппович. Из летописи прихода с. Мигей Елисаветградского уезда (1900) [7].

Владимиров В. Про руїни старовинної церкви коло річки Амгати на Кубанщині; Думберг К. Про розкопки гробниць і катакомб в місті Керчі і його околиці в 1899 р.; Косцюшко К. Валюжинича: виїмки з справоздання про розкопки в Херсонесі Тавричеськім в 1899 р.; Кулаковский Ю. Аланы по сведениям классических и византийских писателей; Лапишев В. Напис про будівання Херсонеської стіни при імператорі Теодосії I (379-395 рр. по Хр.); Маркевич А. Несколько слов о деятельности в Тавриде Иннокентия, архиепископа Херсонского и Таврического; Спідин А. Про розкопки скіфських могил коло села Башмачки Катеринославського пов. в 1897 р.; Спідин А. Про срібну фібулу скандинавського типу, знайдену в верховині ріки Дон (1901) [8].

Л.М. заметка для биографии А.С. Стурдзы; Л. Церковно-историческая заметка; Стурдза А. К материалам для истории Одесского Архангело-Михайловского женского монастыря; Троицкий Н. Древнейший храм Херсонеса Таврического по раскопкам последнего времени (1902) [9].

Владимирский Н. Город Феодосия и Александро-Невский собор; Краткая историческая записка о Григорьевском Бизюкове монастыре Херсонской епархии; Соколов К. Летопись Свято-Покровской церкви села Коротяка Елисаветградского уезда (1903) [10].

Беднов В. Краткие исторические сведения об Екатеринославской духовной семинарии; Беднов В. Столетний юбилей существования архиерейского дома и семинарии в Екатеринославе (1804-1904); Е.К. Карловацкая плащаница 1756 г. в Херсонском церковно-археологическом музее; Церковно-исторический очерк основания в Херсоне викариата и его жизнедеятельность (по поводу его 50-летия – 1853-1903) (1904) [11].

Беднов В. Краткие сведения об архиве Самарского Пустынно-Николаевского монастыря; Письма Преосвященного Гавриила Розанова, первого в Одессе архиепископа Херсонского, к протоиерею Серафиму Серафимову; Шведов М. Св. Иннокентий, первый епископ Иркутский (1905) [12].

Письма бывшего Херсонского архиепископа Гавриила Розанова к протоиерею Серафиму Серафимову; Покровский А. О соборах в Юго-Западной Руси XV-XVII веков; Швецов М. Архиепископ Анастасий (Братановский) и его проповедническая деятельность (1906) [13].

Епископ Алексей. Внутренняя организация общин южно-русских необаптистов (штундистов); Никифоров В. Деревня Марто-Ивановка, принадлежащая приходу Александрийского Успенского собора; Религиозные движения на юге России во второй половине XIX ст.; Столетие со дня освящения Одесского Кафедрального Преображенского собора (1908) [14].

Є.Й. Сіцинський, вивчивши і проаналізувавши всі номери „ЕЕВ” за 1899, 1901, 1903 рр.; „ТЕВ” за 1900 р.; „Гаврический Церковно-общественный Вестник” за 1908 р.; „ХЕВ” за 1896-1897, 1901 рр., в своїх статтях-рецензіях відмічав, що у них немає “замітних статей з історії, археології та етнографії”, що їх автори “не подали за сей рік нічого цікавого для нас”, у цих номерах “не подано ніяких історичних статей” [15].

Оцінюючи наукові здобутки Є. Сіцинського по вивченню історії України, відомий вчений, професор М.С. Грушевський писав: “Євфимій Сіцинський, священик в м. Кам’янці, представляє собою типичного провінціального дослідника в ліпшій значінню того слова, і для тих, що, сидячи в провінціальних містах, плачуться на неможливість щось робити, може бути прикладом, як може чоловік робити, сидячи і в такім мало інтелігентнім куті, як славний Кам’янець. Начавши ще на академічній лавці перекладами історичними, він і пізніше все робив над історією рідного Поділля, безпретенційно збираючи той матеріал, який мав під рукою, звичайно по церковній історії й археології переважно” [16].

Оцінюючи історіографічну і бібліографічну діяльність Є. Сіцинського, її, на нашу думку, слід сприймати як українознавчу працю, спрямовану на створення найповнішої джерельної бази з історії України та її народу, як підґрунтя розвитку культури народу, що базується на рідній мові, державності і вірі, як шлях, позначений досягненнями в галузі історіо- і бібліографії. Він прийшов до цієї діяльності через власну наукову роботу, виявивши ерудицію енциклопедиста, здатність до логічного мислення, аналізу й синтезу знань, акуратність і точність, готовність і спроможність бути посередником між книжкою та її читачем. Наукові статті Є. Сіцинського з історії південних регіонів України в черговий раз підтверджують широту його наукових захоплень, але, на жаль, сучасні творці української науки і культури ще недостатньо знають його творчий доробок. Раніше ці віднайдені нами його статті-рецензії на праці з історії Південної України не включалися відомими українськими дослідниками В. Бідновим [17], І. Крип’якевичем [18], В. Приходько [19], А. Паравійчуком [20], І. Винокуром, В. Корніловим [21] до виданих ними бібліографічних покажчиків праць Є.Й. Сіцинського. Враховуючи значення цих статей-рецензій як для сучасних дослідників маловідомих аспектів історії України, так і шляху до пізнання всього велетенського вкладу Євфимія Йосиповича Сіцинського у вивчення історії багатьох регіонів України, їх необхідно видати окремою книгою і таким чином дати можливість широкому колу істориків і краєзнавців південного краю використовувати їх у своїх дослідженнях. З метою введення в науковий обіг новознайдені рукописні статті-рецензії на “Известия Императорской Археологической Комиссии” (1901) вона подається нами повністю як додаток, із збереженням стилю автора, в якій він особливу увагу звертає

на відсутність в Україні координуючого і організуючого наукового видання, на те, що „треба би мати таке видання, котре давало би огляди розкопок і розвідок інших, як фахових археологів, так і приватних аматорів археології, давало би звістки про пам'ятки, які приходять до різних музеїв, показувало би увесь рух и поступ археології і сполучало би роботу всіх археологів, що працюють по різних, поряд суміжних територіях, але зовсім самотні. Такого видання в Росії нема” [22].

ДОДАТОК

Рецензія на “Известия” Императорской Археологической Комиссии

На рукописі Є. Сіцинського рукою редактора зроблено запис:

„Се в Бібліографію на 2 місце по “Записках арх. общ.”.

Імператорська Археологічна Комісія в Петербурзі досі мала дві серії своїх видань: “Отчеты” (вийшло 32 томи за 1859-1898 рр.) і “Матеріали по археології Росії” (25 томів). Обидва ті видання дуже, сказати би, важкі і по формату (№ 4-го) і змісту. “Справоздання” комісії обіймають собою всю діяльність її за цілий рік, а також всі ті випадкові археологічні знахідки, що доходять до неї, тому в тих “Справозданнях” опис розслідувань і знахідок міг бути тільки короткий, стиснутий, крім того, робота по владженню тих справоздань займала багато часу і відтого вже дуже запізнювалися (досі вийшов останній “Отчет” за 1898 рік). Що до “Матеріалів”, то в них поміщалися більші монографічні, що дотикаються цілих районів або окремих груп археологічних здобутків. Таким чином археологічна комісія не мала такого органа, де б можна було друкувати дрібніші статті і замітки по різних археологічних питаннях та описи знайдених пам'ятників старини. Щоб заповнити сю прогалину, Комісія й взялася за нове видання під заголовком “Известия И[звестия] Арх[ивной] Комиссии”. Як говорить комісія в передмові першого випуску цього нового видання, воно буде виходити окремими випусками в міру того, як буде набиратися матеріалу.

Програма видання така: 1) справоздання з археологічних розвідок і розкопок, що робляться з поручення чи коштом Комісії; 2) наукові огляди найменших груп археологічних здобутків і цілих культур; 3) описи могильних інвентарів, скарбів і знахідок, що доходять до Комісії; 4) звістки про старинні будови в Росії й питання про їх реставрації; 5) архівні матеріали Комісії; 6) провідні статті по різних археологічних питаннях і 7) справа охорони старини в Росії і за границею. До сих чоловік поділів

думають додати потім поділи бібліографії і різних звісток.

Перший випуск “Известий” містить в собі такі статті. Перша і найбільша стаття К. Косцюшко-Валюжинича: виїмки з справоздання про розкопки в Херсонесі Тавричеськім в 1899 р. (31 табл. і 55 рис.). Розкопки Херсонеса проводяться вже давно, але 1899 рік був найцікавішим за всі роки: крім розкопаних стін стародавнього міста, де ясно виявилось три верстви-культура-старогрецька (не пізніше IV віка пред Хр.), римська і візантійська, знайдено там кілька склепів і катакомб, котрі ще не були порушені ніким і дали дуже багато цікавих, коштовних речей. Між епіграфічними пам’ятками, знайденими при розкопах Херсонеса, звертає нашу увагу один напис на плиті, на жаль, не зовсім цілий. Їй присвячена в “Известиях” стаття В. Лапишева: напис про будівництво Херсонеської стіни (з 1 рис.) при імператорі Теодосії I (379-395 рр. по Хр.). Власне це було тільки добудування стіни; бо перше будівництво її було багато раніше, ще в старогрецьку пору. Далі йдуть статті А. Спіцина про розкопки скіфських могил коло села Башмачки Катеринославського пов. в 1897 р. (коротка звістка про се була в “Отчете” Комісії за 1897 р. (див. Зап. XLVII , 2), К. Думберга-виїмки з справоздання про розкопки гробниць і катакомб у місті Керчі і його околиці в 1899 р., – тут знайшлися похорони різного типу й різних епох античної культури (від V ст. до Хр. до IV ст. по Хр.), – і стаття без імені автора про розкопки могил на Зубовськxм хуторі в Кубанщині: тут розкопки велися якимсь міщанином Забродіним, що купив собі у громади тамошньої дозвіл копати могили, аби шукати скарбів, розкопки його були дуже щасливі, і коли дізналася про се Археологічна Комісія, то післала тудя свого старшого члена проф[есора] Н. Веселовського і той перехопив багато деяких коштовних річей, найбільше золотих. Між тими річами найбільше цікава фіара грецької роботи з написом, що вказує на V або початок VI ст. по Хр. Нарешті в “Известиях” поміщено дві невеличкі статті – одна В. Владимірова про руїни старовинної церкви коло річки Амгати на Кубанщині і друга А. Спіцина про срібну фібулу скандинавського типу, знайдену в верховині ріки Дону.

Такий зміст першого випуска “Известий И[звестия] А[рхивной] Комісії”. Як показує він, а також і судячи з обговореної вище програми, можна чекати, що нова серія видань Комісії буде дуже цікавою для археологів.

Шкода тільки, що Комісія при виданні тих “Известий” думає обмежуватися публікацією лише тих розвідок і розкопок, які проводяться з її поручення, і звітками про те, що буде дотикатися тільки діяльності Комісії. Тим часом треба би мати таке видання, котре давало би огляди розкопок і розвідок інших, як фахових археологів, так і приватних аматорів археології, давало би звістки про пам’ятки, які приходять до різних музеїв, показувало би увесь рух і поступ археології і сполучало би роботу всіх археологів, що

працюють по ріжних, поряд суміжних територіях, але зовсім самотні. Такого видання в Росії нема. Дуже старанно й чемно продовжена археологічна літопись д. Біляшевського, не може силами свого видава, головне вестися з відповідним накладом коштів і праці обійняти рівно повно всю величезну територію дослідної України. Правда, Московське Археологічне Товариство задумало було тому кілька літ видавати часопис і видало “Археологические известия и заметки”, то покинуло, бо то, що виходило, не відповідало своєму призначенню. Журнал Археологічної Комісії, яко дуже видання археологічної інституції, міг би бути дуже помічним і нам.

Ю.С.

Література

1. Трємбїцький А. Є.Й. Сїцїнський: хронїка життєвого і творчого шляхів (1859-1937 рр.) // Науковї праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Історичні науки. – 2003. – Т. 11. – С. 312-321.
2. Рец. Є. Сїцїнського на „ЕЕВ”, „ХЕВ” // ЗНТШ. – Т. 13. – 1895. – С. 7-23.
3. Рец. Є. Сїцїнського на „ЕЕВ” // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 106. – Арк. 14 зв.; ЗНТШ. – Т. 19. – 1896. – С. 4-17.
4. Рец. Є. Сїцїнського „ЕЕВ” // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 106. – Арк. 32; ЗНТШ. – Т. 25. – 1897. – С. 13-24.
5. Рец. Є. Сїцїнського на „ХЕВ” // ЗНТШ. – Т. 30. – 1898. – С. 11-21.
6. Рец. Є. Сїцїнського на „Палеграфический Сборник”, „ХЕВ” // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 105. – Арк. 57-59; ЗНТШ. – Т. 38. – 1899. – С. 11-18.
7. Рец. Є. Сїцїнського „ЕЕВ”, „ХЕВ”, „ИТУАК” // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 106. – Арк. 38; Спр. 107. – Арк. 15 зв.; ЗНТШ. – Т. 40. – 1900. – С. 34-36; Т. 43. – 1900. – С. 9-20.
8. Рец. Є. Сїцїнського на „ХЕВ”, „ТЕВ”, „ИИАК”, „Чтения в историческом обществе Нестора-летописца” // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 105. – Арк. 74-76; Спр. 107. – Арк. 11 зв.; ЗНТШ. – Т. 44.-1901. – С. 5-6; Т. 48. – 1901. – С. 10-16.
9. Рец. Є. Сїцїнського на „ХЕВ”, „ЕЕВ”, „ТЕВ” // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 107. – Арк. 19-19 зв.; ЗНТШ. – Т. 56. – 1902. – С. 4-11.
10. Рец. Є. Сїцїнського на „ХЕВ”, „ТЕВ” // ЗНТШ. – Т. 62. – 1903. – С. 15-24.
11. Рец. Є. Сїцїнського на „ХЕВ”, „ЕЕВ” // ЗНТШ. – Т. 68. – 1904. – С. 9-15.
12. Рец. Є. Сїцїнського „ЕЕВ”, „ХЕВ”, „ТЕВ” // ЗНТШ. – Т. 74. – 1905. – С. 167-173.
13. Рец. Є. Сїцїнського на „Таврический Церковно-общественный Вестник”, „ХЕВ”, „Богословский Вестник” // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 107. – Арк. 29; ЗНТШ. – Т. 80. – 1906. – С. 218-219.
14. Рец. Є. Сїцїнського на „ХЕВ”, „Православный Собеседник” // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 105. – Арк. 91 зв.; Спр. 107. – Арк. 33; ЗНТШ. – Т. 91. – 1908. – С. 169-175.
15. Рец. Є. Сїцїнського на „ХЕВ” (1896-1897, 1901); „ЕЕВ” (1899, 1901, 1903); „ТЕВ” (1900); „Таврический Церковно-общественный Вестник” (1908) // ЗНТШ. – Т. 19. – 1896. – С. 4-17; Т. 25. – 1897. – С. 13-24; Т. 38. – 1899. – С. 11-18; Т. 43. – 1900. – С. 9-20; Т. 48. – 1901. – С. 10-16; Т. 62. – 1903. – С. 15-24; Т. 91. – 1908. – С. 169-175; ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 106. – Арк. 14 зв., 25; Спр. 107. – Арк. 15 зв., 33 зв.
16. Грушевський М. Рец. на „Е. Сицинский. Город Каменец-Подольск.

Историческое описание” // ЗНТШ. – Т. VIII. – 1895. – С. 16-18; Копія – архів А.Т.

17. Біднов В. Бібліографічна діяльність О. Євфимія Сіцінського // Книголюб. – Прага, 1931. – Кн. 2. – С. 53-77.

18. І. К-ч (І. Крип’якевич). П’ятдесятиліття наукової праці Євфима Сіцінського // ЗНТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 217-223.

19. Приходько В. Професор Євфим Сіцінський – історик і археолог Поділля. (З приводу 50-ліття наукової і громадської діяльності) // ЛНВ. – Т. 106. – 1931. – С. 510-513.

20. Паравійчук А.Г. Бібліографічний покажчик літератури і публікацій з історії Подільського краю (з найдавніших часів до 1964 р.) // Рукопис. 1964. – Відділ краєзн. Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки; Його ж. Видатний історик Поділля // УІЖ. – 1968. – № 9. – С. 87-92.

21. Винокур І., Корнілов В. Визначний літописець Поділля (Ю.Й. Сіцінський) // Репресоване краєзнавство 20-30 рр. – К., 1991. – С. 93-101.; Їх же. Ю.Й. Сіцінський // УІЖ. – 1991. – № 3. – С. 69-74.

22. Рецензія на “Известия Императорской Археологической Комиссии”. – Вып. 1. – СПб., 1901. – 4 лист + 111 стор. + 2 табл. // ЦДІАУЛ. – Ф. 401. – Оп. 1. – Спр. 105. – Арк. 75.